

PROGRAMSKI IZVEŠTAJ GRAĐANSKIH INICIJATIVA
novembar 2022 -novembar 2023.

UVOD	2
PROGRAMI GRAĐANSKIH INICIJATIVA	2
1. OTVARANJE SISTEMA	2
Slobode izražavanja, udruživanja i okupljanja	2
Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma	3
Transparentno finansiranje OCD	3
Savet za saradnju sa civilnim društvom	4
Izbor Zaštitnika građana	4
SLAPP tužbe	5
Pravni okvir	6
Kampanja protiv usvajanja seta medijskih zakona	6
Radne grupe	6
Mreže	7
2. AKTIVNI GRAĐANI	8
Mladi i građansko vaspitanje	13
3. PROGRAM ZA LOKALNE INICIJATIVE I MOBILIZACIJU	14
4. Interno unapređenje kvaliteta rada Građanskih inicijativa	16
5. Web Analitika i PR	17

UVOD

Tokom 2023. godine, civilno društvo u Srbiji nastavilo je da se suočava sa ograničenjima osnovnih prava u vezi sa građanskim aktivizmom: slobodom izražavanja, udruživanja i okupljanja. Dodatnom nivou ugroženosti slobode izražavanja svedočili smo u oktobru, usvajanjem izmena Zakona o javnom informisanju i medijima i Zakona elektronskim medijima. Iako je novim zakonima trebalo da se unapredi nezavisnost medija u Srbiji, u nacrtima zakona, koje je Vlada Srbije usvojila, ostaju sporne ključne tačke koje poništavaju pozitivne promene a na koje je civilni sektor ukazivao. Ovim spornim odredbama legalizuje se povratak države u vlasništvo nad medijima, a sloboda izražavanja dolazi u novu fazu ugroženosti.

Negativne kampanje usmerene prema civilnom sektoru intenzivirane su krajem godine zbog raspisanih izbora. GI su kao i u prethodnim izbornim godinama, inicirale "Go to vote" kampanju. Krovni slogan ovogodišnje kampanje je "Dokle više".

U 2023. godini GI su kao i do sada usmeravale svoje aktivnosti na monitoring okruženja za rad i razvoj organizacija civilnog društva i podsticanje aktivizma. Ove aktivnosti su pored dva postojeća programa (Otvaranje sistema i Aktivni građani) organizovane i kroz novi program koji je sa radom počeo u prvoj polovini 2023: Program za lokalne inicijative i mobilizaciju.

PROGRAMI GRAĐANSKIH INICIJATIVA

1. OTVARANJE SISTEMA

Slobode izražavanja, udruživanja i okupljanja

Građanske inicijative su u periodu januar – novembar 2023. godine objavile 19 dvonedeljnih izveštaja „Tri slobode pod lupom“, izveštajnog procesa koji prati stanje slobode izražavanja, okupljanja i udruživanja u Srbiji. Zaključno sa 2. novembrom 2023. godine, 158 pojedinačan slučaj kršenja ljudskih prava i osnovnih sloboda dokumentovan je kroz izveštaje „Tri slobode pod lupom“, od kojih se 107 odnosilo na slobodu izražavanja, 22 na slobodu udruživanja i 29 na slobodu okupljanja. Od 157 slučajeva, 35 su bili fizički napadi, 53 verbalni napadi i 70 slučajevi pritiska. Dokumentovani slučajevi kršenja ove tri slobode ukazuju na značajno uvećanje u odnosu na 131 zabeležen slučaj u 2022. godini (ne računajući slučajeve kršenja tri slobode zabeležene u okviru predizborne kampanje u periodu od februara do aprila 2022. dokumentovanih u sklopu posebnih nedeljnih izveštaja „Izbori pod lupom“), pa je samim time zabeležen rast i svake vrste napada pojedinačno (fizički napadi, verbalni napadi, pritisci). Građanske inicijative su koordinisale Platformu "Tri slobode" (u daljem tekstu: Platforma) koja okuplja više od 20 organizacija civilnog društva čiji je delokrug rada vezan za tri osnovne slobode: slobodu izražavanja, udruživanja i okupljanja. Tokom 2023. objavljen je izveštaj: Matrica za praćenje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva – izveštaj za Srbiju 2022. GI su dale doprinos i u radu Platforme organizacija za saradnju sa mehanizmima Ujedinjenih nacija za ljudska prava. Platforma je osnovana od strane organizacija civilnog društva koje imaju značajno iskustvo zasnovano na izveštavanju pred mehanizmima UN za ljudska prava, koji prepoznaju potrebu i značaj kontinuiranog procesa izveštavanja ovim organima zasnovanog na

dokazima, kao i praćenje sprovođenja preporuka koje mehanizmi upućuju Republici Srbiji. U sklopu Platforme, Građanske inicijative učestvovala su u pripremi priloga za brief Platforme za specijalno izveštavanje za slobodu izražavanja. Neposredno pred posetu Specijalne izveštateljke UN-a za zaštitu i unapređenje slobode mišljenja i izražavanja Srbiji, aprila 2023, GI su objavile brief o stanju slobode izražavanja, ali i povezanih sloboda u našoj zemlji sa pregledom nekih od najrelevantnijih slučajeva i primera kršenja slobode izražavanja, okupljanja i udruživanja u 2022. godini. U maju 2023, GI su izradile i brief o izazovima sa kojima su se suočavali ekološki aktivisti/kinje na Šodrošu. U toku 2023. godine, GI su uradile i izveštaj: „An update on developments regarding civic space in the EU and an overview of the possibilities for human rights defenders to enter EU territory”.

U susret Međunarodnom danu ljudskih prava, Građanske inicijative i Pokret Novi optimizam organizovali su 8. decembra skup u beogradskom Dorćol Platzu sa ciljem da se i ukaže na stanje ljudskih prava u Srbiji danas, ali pre svega da se stane uz one koji se za ta prava svakodnevno bore. Ovom prilikom, uručena su priznanja za doprinos borbi za “tri slobode”, kao i “Povelja Dušan Mitrović” za dobar primer Novog optimizma. Ovom prilikom, ivanjičkom udruženju KudeS koje je obnovilo Nušićijadu, uručena je „Povelja Dušan Mitrović” za Dobar primer Novog optimizma. Uručena su i priznanja za doprinos borbi za “Tri slobode” – slobodu udruživanja, okupljanja i izražavanja. Ova priznanja dodeljena su redakciji KRIKza slobodu izražavanja, EuroPride-u 2022 za slobodu okupljanja, i Pokretu za mentalno zdravlje za slobodu udruživanja.

Sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma

Nastavljen je rad na Nacionalnoj proceni rizika iz senke, koja se sprovodi u skladu sa metodologijom koju su dali ekspert Ben Evans i Greenacre Associates. U martu 2023, GI su uzele učešće u konsultacijama sa Specijalnom izveštateljkom za ljudska prava u borbi protiv terorizma povodom izrade prve Globalne studije o uticaju mera za sprečavanje terorizma na civilno društvo i građanski prostor. Takođe u martu, zajedno sa partnerskim organizacijama iz Balkanske mreže za razvoj civilnog društva, GI su organizovale dvodnevnu konferenciju u Skoplju sa ciljem poboljšanja multisektorskog dijaloga o neželjenom uticaju mera za sprečavanje pranja novca i finansiranja terorizma na organizacije civilnog društva, i povezivanje aktera iz civilnog i državnog sektora, kao i finansijskih institucija, na regionalnom nivou. Od aktera iz Srbije, učešće su uzeli predstavnici Uprave za sprečavanje pranja novca, Narodne banke Srbije i Udruženja banaka Srbije. Konferencija je takođe služila kao prilika za sastanak AML/CFT Expert Hub-a za Zapadni Balkan, gde je diskutovano o daljim zagovaračkim koracima u vezi sa Regionalnom procenom rizika od finansiranja terorizma neprofitnih organizacija za Zapadni Balkan i Tursku, koju su izradili eksperti Saveta Evrope. GI i članice Balkanske mreže za civilno društvo, kao i međunarodne partnerske organizacije Evropski centar za neprofitno pravo ECNL i Human Security Collective su procenile da ovaj dokument ne oslikava adekvatno stanje na terenu i da bi preporuke sadržane u njemu mogle negativno da utiču na civilno društvo, i obratile su se Savetu Evrope pismom u kome su izrazile svoje bojazni. Takođe, izrađen je zajednički sažetak politike o AML/CFT propisima i njihovim implikacijama na civilno društvo u regionu Zapadnog Balkana, sa

nalazima civilnog društva o stanju sektora u regionu, postojećim inicijativama za samoregulaciju, i preporukama. U avgustu je održan sastanak sa predstavnicima Saveta Evrope, na kome je omogućeno GI i partnerskim organizacijama da iznesu svoje kritike u pogledu spornog dokumenta. GI su nastavile rad u ovoj oblasti i kroz aktivnost Globalne NPO koalicije pri Radnoj grupi za finansijsku akciju (FATF), međunarodnom telu koje postavlja AML/CFT standarde; pogotovo u pogledu revizije preporuke 8 koja se odnosi na pojačan nadzor civilnog društva.

Transparentno finansiranje OCD

Građanske inicijative nastavile su da prate i izveštavaju o finansijskoj podršci koju OCD dobijaju iz javnih izvora, tj. na osnovu javnih poziva ministarstava i JLS. Krajem marta 2023. predstavljen je izveštaj „Javno o javnim konkursima: Pregled projektnog finansiranja u oblastima medija, civilnog društva, kulture i omladine u 2022. godini“ kao rezultat zajedničkog rada GI i BIRN-a, kao i drugih OCD članica OKO koalicije. Izveštaj je pokazao da je kroz javne konkurse, država je tokom 2022. godine podelila 6,8 milijardi dinara (gotovo 58 miliona evra), ali da je ovaj novac često je trošen nenamenski i redovno su finansirane GONGO organizacije i tabloidi; da raspodela novca ne prati prioritete u javnim politikama, iako je zabeležen rast ukupne potrošnje kroz javne konkurse u poređenju sa prethodnim godinama (5,1 milijarda dinara u 2021. i oko 6,8 milijardiu 2022). Zbog dugogodišnje zloupotrebe novca građana i građanki, GI su podnele krivične prijave protiv odgovornih lica u Ministarstvu za brigu o porodici i demografiju i bivšeg ministra Ratka Dmitrovića, kao i protiv lica koja su preko fantomskih udruženja dobijala sredstva na spornim konkursima ovog Ministarstva. Kako je istraživanje ukazalo da je Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju više od polovine opredeljenih sredstava iz 2021. dodelilo mreži povezanih organizacija, GI i BIRN su tokom 2023. intenzivno radile na dubinskoj analizi konkursa ovog Ministarstva, a rezultati rada biće predstavljeni na konferenciji za medije koja je planirana za kraj novembra. Na slične nalaze, kada je u pitanju netransparentna raspodela sredstava i dodeljivanje sredstava mreži povezanih organizacija o čijem radu ne postoje skoro nikakvi rezultati, ukazuju i analize konkursa objavljenih tokom 2023. od strane Ministarstva pravde, Ministarstva za brigu o porodici, Ministarstva kulture, Ministarstva omladine i turizma, gradova Leskovca i Niša, koje su sprovele članice OKO koalicije.

Savet za saradnju sa civilnim društvom

Nakon intenzivnih konsultacija sa Ministarstvom za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog i velikim brojem OCD iz cele Srbije, povodom inicijative za formiranje Saveta za stvaranje podsticajnog okruženja za razvoj civilnog društva Vlade Srbije, GI su se kandidovale za članstvo u ovom telu. Proces kandidovanja obuhvatio je i upućivanje poziva drugim OCD da glasanjem podrže GI kao kandidata za članstvo u Savetu. Sredom jula, GI su zvanično izabrane za OCD članicu Saveta. Savet okuplja predstavnike/ce nadležnih ministarstava i 10 OCD i treba predstavlja jedan od mogućih modela strukturiranog dijaloga Vlade i OCD i predstavlja važan mehanizam jačanja principa participacije, otvorenosti javne uprave i inkluzivnosti

procesa kreiranja javnih politika. Inicijalni sastanak članica Saveta održan je sredinom septembra, kada je iz redova OCD izabran predesedavajući Saveta. U narednom periodu očekuje se izrada i usvajanje Poslovnika o radu Saveta.

Izbor Zaštitnika građana

Građanske inicijative organizovale su tribinu za predstavnicima civilnog društva, opozicinih stranaka i Narodne skupštine, otpočinjanja procesa izbora novog Zaštitnika građana. Ovo je bio prvi put da se Zaštitnik građana bira prema novom Zakonu, usvojenom u novembru 2021. godine, a bira se na mandat u trajanju od osam godina, bez mogućnosti ponovnog izbora na ovu funkciju. Ukupno je pet kandidata, uključujući i aktuelnog Zaštitnika građana Zorana Pašalića. Pored Pašalića, kandidati su i Milan Antonijević, Nataša Tanjević, Miloš R. Janković i Robert Sepi predalo kandidaturu. Ističući da je građanima potreban Zaštitnik koji reaguje onda kada dolazi do sistematskog kršenja ljudskih prava kada dolazi do političke represije ne samo nad političkim neistomišljenicima, već nad običnim građanima koji se bune na ulici, koji će predstavljati glas građana u Parlamentu i na drugim mestima i drugim institucijama, okupljeni su upitili poziv OCD da podrže kandidata Miloša Jankovića, koji se već dokazao radeći u toj instituciji na funkciji zamenika zaštitnika građana, zato što smatramo da je on kandidat koji poseduje neophodno – profesionalni i lični integritet i da je neko ko će savesno obavljati svoj posao i biti potpuno posvećen svom poslu. Istovremeno, GI su, zajedno sa Beogradskim centrom za ljudska prava, YUCOMom i Inicijativom A11, zahtevale od Odbora za ustavna pitanja i zakonodavstvo da im omogući učešće u javnom razgovoru sa kandidatima. Međutim, skupštinski odbor je sredinom aprila izglasao da Zoran Pašalić ostane Zaštitnik građana, zbog čega je grupa OCD alarmirala druge organizacije koje se bave ljudskim pravima, ali i međunarodne, da zajedno izvrše pritisak i pokušaju da utiču na to da Pašalić ne bude reizabran, jer dosadašnjim radom nije pokazao da zavređuje ovu funkciju.

SLAPP tužbe

GI su nastavile aktivno učešće u Koaliciji protiv SLAPP tužbi u Evropi (CASE) i angažman na nacionalnom i regionalnom nivou na ovu temu. U 2023, GI su preuzele vođenje tematske grupe o SLAPP tužbama u okviru Inicijative angažovane demokratije (Engaged Democracy Initiative - EDI) koju vodi Evropski fond za Balkan. U sklopu ovih aktivnosti održana su tri onlajn konsultativna sastanka o umrežavanju aktera u regionu Zapadnog Balkana kao i panel diskusija u okviru EDI konvencije u Prištini u maju 2023. Na planu reagovanja na konkretne slučajeve SLAPP tužbi, GI su vodile zagovaračku inicijativu u pogledu krivične presude za uvredu protiv novopazarskog aktiviste Aladina Paućinca, u jednom od više postupaka koji se protiv njega vode po tužbama v.d. direktora Opšte bolnice u ovom gradu Meha Mahmutovića zbog protesta koji su Paućinac i njegova organizacija Inicijativa slobodnih građana organizovali tokom pandemije koronavirusa u ovom gradu. Kroz Koaliciju protiv SLAPP tužbi, GI su u aprilu izdale saopštenje koje je potpisalo 20 nacionalnih i međunarodnih organizacija. Zagovaračke inicijative u ovom slučaju su usmerene i ka Komesarki za ljudska prava Saveta Evrope i Specijalnoj izvestiteljki UN za slobodu izražavanja. Specijalna

izvestiteljka za slobodu izražavanja je obavestila GI da je njena služba preuzela slučaj, i da će se obratiti Vladi Srbije pismom zahtevajući izjašnjenje. U prethodnom periodu je nastavljen rad na formiranju nacionalne koalicije za borbu protiv SLAPP tužbi, i započeto mapiranje pravnog okvira u Srbiji relevantnog za ovu oblast.

U narednom periodu GI planiraju intenzivniji angažman u ovoj oblasti kroz projekat Spotlight on SLAPPs: Empowering Journalists and Human Rights Defenders to Deal With Judicial Harassment, podržan u okviru MATRA programa Ambasade Kraljevine Holandije. Projekat ima za cilj da osnaži branitelje i braniteljke ljudskih prava da reaguju na korupciju i neprimeren uticaj bez pretnji od sudskog uznemiravanja, doprinoseći slobodi medija i nezavisnosti institucija. Ovaj ishod će se postići uspostavljanjem Nacionalne radne grupe za borbu protiv SLAPP-a koja će služiti kao centralna tačka za anti-SLAPP akciju na nivou zemlje; izradom prvog sveobuhvatnog izveštaja o SLAPP-ovima protiv organizacija civilnog društva i aktivista u Srbiji i pokretanjem SLAPP baze podataka; obukom šezdeset advokata i branitelja ljudskih prava da identifikuju i pravilno reaguju na SLAPP; predstavljanjem predloga politike za anti-SLAPP akciju na nacionalnom nivou i sprovođenjem multimedijalne kampanje za podizanje svesti koja detaljno objašnjava SLAPP na razumljiv način.

Pravni okvir

Tokom 2023. godine GI su bile fokusirane na monitoring i doprinos kreiranju i donošenju zakonskih rešenja koja bi podržala rad OCD, njihovo uključivanje u njegovu implementaciju, kao i sprečavanje donošenja zakonskih rešenja u cilju sužavanja prostora za delovanje OCD.

Kampanja protiv usvajanja seta medijskih zakona

GI pokrenule su kampanju protiv usvajanja predloženih izmena Zakona o javnom informisanju i medijima i Zakona elektronskim medijima, kako bi i domaća javnosti i straniakteri obratili pažnju na loša rešenja u ovim zakonima. Fokus kampanje bio je na tri stvari: funkcionisanje Savet za štampu, Savet REM-a i vraćanje države u vlasništvo u medijima, iako predlozi sadrže i neka pozitivna rešenja koja bi trebalo da unaprede medijsku scenu i doprinesu napretku u slobodi izražavanja u Republici Srbiji. Predlozi koje su GI, iz podršku drugih OCD, upitile tiču se: odvajanja REM-a od sistema državne uprave, putem brisanja odredbi o poverenim poslovima; izostavljanje političkih tela kao ovlašćenih predlagača (skupštinski odbori), raspisivanja novog konkursa za članove Saveta sa različitim trajanjem mandata, uvođenja Kodeksa rada članova Saveta kroz koji bi se utvrdila odgovornost članova Saveta, detaljnijeg uređenja javnost rada Regulatora i jasnijeg preciziranja statusa direktora Regulatora; zahteva da podnosioci prijave za kršenje odredbi ZEM-a imaju svojstvo stranke u postupku; produženja roka za zabranu funkcionerske kampanje. Međutim i pored inkoordinisane i intenzivne kampanje, Skupština je 26. septembra usvojila izmene Zakona o javnom informisanju i medijima i Zakona o elektronskim medijima bez usvajanja zahteva civilnog

društva. Usvajanjem oba medijska zakona bez prihvatanja amandmana kojima bi se uredile ove tri oblasti Srbija i dalje selektivno prihvata evropske vrednosti i načela.

Radne grupe

Tokom 2023. nastavljen je rad na izradi Nacrta zakona o volontiranju, u čemu su GI učestvovala kao deo RG. U prvoj polovini godini održana su 4 sastanka RG, nakon čega je svim članovima/cama poslat Nacrt zakona koji je trebalo da se od sredine septembra nađe na javnoj raspravi. Iako je proces izrade nacrta ovog Zakona bio u dovoljno meri participativan i uključio relevantne OCD iz oblasti sprovođenja i promovisanja volonterizma i volonterskih aktivnosti, nadležno ministarstvo nije prihvatilo ključne preporuke koje se odnose na definisanja načina i mera za prizbavanje i vredovanje volonterskog angažmana i distanciranje volontiranja od radno-pravnog odnosa. Do početka novembra, kada su zvanično raspisani parlamentarni izbori, nije otpočela javna rasprava o Nacrtu ovog zakona.

Napori GI u oblasti reforme javne uprave nastavljeni su i tokom 2023. U okviru procesa izrade Akcionog plana za sprovođenje Inicijativi za partnerstvo za otvorenu upravu (POU/OGP) za period 2023-2027. održana su 3 sastanka posebne Međuministarske radne grupe. U ovom ciklusu prihvaćen je predlog GI da se kao jedna od mera AP uvrsti Unapređenje transparentnosti procesa konkursnog finansiranja programa od javnog interesa koja realizuju udruženja, a u cilju sprovođenja neophodnih izmena zakodonavnog okvira koji uređuje ovu oblast, tj. Uredbe o sredstvima za podsticanje programa ili nedostajućeg dela sredstava za finansiranje programa od javnog interesa koja realizuju udruženja, a time i sprečavanja netransparentne i nelegitimne prakse prilikom raspodeljivanja sredstava iz državnog budžeta namenjenih OCD. Od 6-9.septembra predstavnica GI je učestvovala je na Globalnom Samitu POU koji je održan u Talinu. Ovogodišnji Samit je okupio šefove država i vlada, predstavnike civilnog društva i kreatore politika širom sveta. Samit je bio fokusiran na otvorenu vladu u digitalnom dobu, potencijal tehnologije da učini upravljanje i kreiranje politike transparentnijim i odgovornijim, kao i očuvanje demokratije. Za predstavnike OCD i javne uprave iz zemalja Zapadnog Balkana bili su organizovane su i posebne sesije koje su im pružile priliku da uče jedni od drugih i daju vredne povratne informacije o novoj strategiji, uslugama i pristupima POU-a. Takođe, u saradnji sa ReSPA i Transparency International organizovan je događaj za učesnike sa Zapadnog Balkana o uslovima, zahtevima i izazovima za digitalizaciju kanala komunikacije sa građanima na Zapadnom Balkanu, tj. korišćenja različitih platformi za učešće u procesima donošenja odluka.

Građanske inicijative izabrane su za članstvo u RG za izradu Strategije za praćenje i unapređenje ljudskih prava u RS za period 2024-2030. Nakon dostavljanja Predloga polaznih osnova za izradu ovog dokumenta, GI su zaključile da upućeni predlog predstavlja generalni osvrt bez konkretnih mera koje bi garantovale ozbiljnost Ministarstva i stvarnu nameru da se zaštitom i unapređenjem ljudskih prava bavi. To potvrđuje više okolnosti, najpre planiran je veoma kratak period rada na ovoj Strategiji – svega mesec i po dana, a nije ni urađena ex ante analiza za ovu strategiju čime se oglušilo o Zakon o planskom sistemu. GI su u konsultaciji sa ostalim organizacijama iz radne grupe, predložile odlaganje usvajanja Strategije za sledeću godinu kako bi se imalo vremena temeljno posvetiti ovom procesu. S tim u vezi, pozvane su druge OCD

članice RG kako bi se dogovorio zajednički stav i uputili komentari nadležnom ministarstvu. OCD, predvođene GI, dogovorile su se da se od ministarstva zahteva produženje rok do polovine sledeće godine za izradu Predloga strategije; da se u Polazne osnove uključe konkretni mehanizmi zaštite ljudskih prava, imajući u vidu da upućeni predlog pokriva samo aspekt kulture ljudskih prava, da se uradi ex-ante analiza i Pravilnik o radu RG.

Mreže

Građanske inicijative su članice sledećih formalnih i neformalnih nacionalnih/regionalnih/međunarodnih mreža/koalicija i platformi: **Kuća ljudskih prava, Platforma Tri slobode, WEBER, CIVICUS, Nacionalni konvent o Evropskoj uniji u Srbiji, Međusektorska radna grupa za slobodu izražavanja i medija, Balkanska mreža za razvoj civilnog društva (BCSDN), Koalicija za slobodan pristup informacijama od javnog značaja, Nacionalna asocijacija omladinskih radnika (NAPOR), Kovna organizacija mladih Srbije (KOMS), SeConS razvojna inicijativna grupa, Srpski filantropski forum, Javno o javnim konkursima, Grupa za slobodu medija, Grupa slučajeva „Spisak“, Inicijativa “Vakciniši se”, AGNA grupa (Affinity Group of National Associations), CASE koalicija, Platforma organizacija za saradnju sa mehanizmima Ujedinjenih nacija za ljudska prava.**

2. AKTIVNI GRAĐANI

Resurs centar

Resurs Centar nastavlja da funkcioniše kao ključni program jačanja kapaciteta za organizacije civilnog društva, ali i za neformalne grupe i inicijative, koje se sve češće javljaju za podršku. Najviše upita od organizacija dolazi preko onlajn Help Desk formulara na sajtu Resurs Centra. Pitanja su najčešće administrativne prirode, poput procesa osnivanja udruženja, promene podataka/statuta, oporezivanje, angažovanje i vrste ugovora.

U toku ove godine, u saradnji sa partnerima iz Tag i Catalyst fondacije, započet je rad na kreiranju interaktivnog e-learning kursa na osnovu FT1P priručnika Građanskih inicijativa i treniga za finansijsko upravljanje. Kurs će u sebi sadržati zadatke i učesnicima/cama će obezbediti templejte koje će kasnije moći da koriste u svom radu. Ova inicijativa predstavlja vrstu inovacije u načinu isporučivanja treninga. Prednosti ovakvog načina rada su individualizovano učenje, vremenska fleksibilnost, efikasnije praćenje napretka, kao i veća ekonomičnost. Do kraja godine biće održano i 5 onlajn sesija za organizacije i neformalne grupe na teme osnivanje i administrativno upravljanje organizacijom, kreiranje zagovaračkih inicijativa, finansijsko upravljanje organizacijom, zakonski i finansijski okvir za funkcionisanje organizacija civilnog društva i finansijske i administrativne procedure.

Mentorska podrška nastavlja da bude jedan od najznačajnijih vidova podrške za organizacije i neformalne grupe. Najčešće se javljaju GI putem mejla ili poziva, a u odnosu na raspoložive kapacitete i resurse, mentorsku podršku će im pružiti neko od zaposlenih ili spoljnih eksperata iz baze GI. Dodatni vid podrške je i usmeravanje na druge organizacije koje poseduju specifičnu ekspertiju potrebnu u konkretnom slučaju. U toku ove godine GI su mentorsku podršku pružile organizacijama u oblastima osiguranja kvaliteta rada, strateškog planiranja, finansijskog i administrativnog upravljanja i komunikacija.

Tokom završne godine spovođenja I faze **ACT projekta**, GI su nastavile da pružaju podršku izgradnji i jačanju kapaciteta OCD koje su u prethodnom periodu bile korisnici i finansijske podrške. U prvoj polovini godine organizovani su treninzi na temu upravljanja u OCD, upravljanja ljudskim resursima i izgradnji baze podrške, a pružena im i dodatna mentorska podrška u cilju njihovog daljeg organizacionog razvoja. Takođe, kao odgovor na njihove potrebe za intenzivnim umrežavanjem i razmenom iskustava, omogućena je peer to peer podrška na temu razvijanja seta etičkih dokumenata i politika zaštite korisnika kao standarda OCD za odgovorno delovanje, i prakse uspešnog prikupljanja sredstava od pojedinaca (crowdfunding). U cilju definisanja minimalnih standarda transparentnog i odgovornog rada OCD i uspostavljanja najadekvatnijeg mehanizma za samoregulaciju unutar civilnog sektora, GI su nastavile da promoviše revidiranu Matricu standarda osiguranja kvaliteta, kao postojećeg alata za to – organizovani su konsultativni sastanci sa OCD iz Beograda, Niša i Novog Sada, a 3 OCD testirale su Matricu procenjujući dostignuti nivo razvoja i usaglašenosti za predloženim standardima.

Tokom 2023, podržano je i promovisano nekoliko nacionalnih zagovaračkih inicijativa:

- Nakon višemesečnog pažljivog praćenja stanja u obrazovnom sistemu i dešavanja u maju 2023. godine u Osnovnoj školi „Vladislav Ribnikar“, organizacije civilnog društva okupljene u neformalnu mrežu koje deluju u oblasti obrazovanja prepoznale su potrebu za analizom proceni efikasnost timova za zaštitu od diskriminacije, nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u Republici Srbiji (u daljem tekstu: timovi za zaštitu). Stoga je Unija srednjoškolaca Srbije (UNSS), u saradnji sa GI i drugim organizacijama u okviru mreže, sprovela kvalitativnu i kvantitativnu analizu rada ovih timovapod nazivom "Gde su i šta rade?" u cilju ispitivala efikasnost vršnjačkih timova u prevenciji nasilja u školskim sredinama;
- Predstavljena Analiza efikasnosti beogradske Hitne pomoći, koja je sprovedena u kako bi se stvorila osnova za dalje aktivnosti javnog zagovaranja za usvajanje Zakona o hitnoj medicinskoj pomoći, koje spovodi udruženje Pokret Pravo na život – Meri;
- U clju promocije i unapređenja mentalnog zdravlja objavljena su dva vodiča za organizacije civilnog društva: Održivost u OCD koja doprinosi brizi o zaposlenima i Negovanje dobrobiti aktivista: Vodič za mentalno zdravlje. Tokom ovog perioda, aktivno smo podržali organizaciju i održavanje Drugog festivala mentalnog zdravlja od strane Pokreta za mentalno zdravlje sa ciljem podizanja svesti o temi mentalnog zdravlja u društvu, zbližavanja zajednice, povećanja vidljivosti Pokreta za mentalno zdravlje, i promocija Festivala kao sastavnog dela procesa zagovaranja za unapređenje kvaliteta usluga mentalnog zdravlja za sve.

Od 1. novembra zvanično je otpočela II faza ovog projekta – podrška razvoju, umrežavanju i zagovaraškim aktivnostima OCD nastaviće se i naredne 4 godine.

Kroz program **“Za snažnije građansko društvo”** Građanske inicijative su fokusirane na opremanje civilnog društva novim znanjima, veštinama i alatima za prikupljanje sredstava, preduzetništvo, za bolje povezivanje sa različitim zainteresovanim strana i za bolju komunikaciju svojih programa i aktivnosti, kao i jačanje spremnosti organizacija da odgovore na unutrašnje, ali i spoljašnje izazove koji mogu da uspore njihov dalji razvoj i delovanje.

1. Podrška samoregulaciji

Građanske su implementovale tri radionice o samoregulatornoj odgovornosti i mehanizmima transparentnosti za sektor. Prva radionica bila je fokusirana na najbolje prakse iz regiona kako bi se predstavila iskustva implementacije samoregulatornih mehanizama za OCD u regionu i zemlji, i stvorile mogućnosti za diskusiju o važnosti kvaliteta u radu OCD. Druga radionica je usmerena na krovne organizacije, mreže i koalicije i fokusirala se na mogućnost implementacije samoregulatornih standarda na nivou mreža i korišćenje postojećih mreža/koalicija i internih mehanizama OCD kao modaliteta za proveru usklađenosti. Treća radionica bila je usmerena na Nodove i obuhvatila je uvodni kurs o samoregulaciji i njenom značaju, s ciljem izgradnje njihovih kapaciteta.

2. Unapređen Etički kodeks organizacija civilnog društva

Kroz seriju razgovora sa udruženjima iz cele Srbije i proces online konsultacija za prikupljanje komentara, Etički kodeks iz 2013. godine je unapređen kako bi odgovorio na aktuelne potrebe i izazove sa kojim se suočava civilno društvo u Srbiji.

Novina u ovom procesu je i to da unapređeni Etički kodeks prati i priručnik za primenu vrednosti i standarda, čija je svrha da olakša organizacijama razumevanje i praktičnu primenu odredbi Etičkog kodeksa u radu.

Draft verzija Etičkog kodeksa je završena i nakon izrade priručnika biće objavljen poziv udruženjima da se pridruže kodeksu.

3. Uspostavljanje mehanizma za hitno reagovanje

Građanske inicijative su u saradnji sa ECNL-om sprovele sveobuhvatno mapiranje grantova koje OCD iz Srbije mogu dobiti za hitnu podršku (na globalnom i regionalnom nivou). Kroz ovu aktivnost mapirano je 24 postojeće grant šeme za hitnu podršku OCD iz Srbije. Od njih 24, 21 je dostupno na globalnom nivou, jedan na regionalnom, a dva su isključivo otvorena za OCD iz Srbije. Ovaj strukturirani pristup nam je omogućio da pružimo sveobuhvatan pregled raspoloživih resursa.

Nakon mapiranja postojećih grantova, na sajt Vodiča za potencijalne izvore finansiranja dodat je novi meni "Urgentna podrška", na kom su objavljeni svi mapirani grantovi. Meni će biti dopunjavan novim grantovima za urgentnu podršku koji će se otvarati u narednom periodu.

Pored objavljivanja dostupnih grantova za hitnu podršku, GI rade na razvijanju mehanizma za upućivanje koji će omogućiti OCD da podnose zahteve za urgentnu podršku.

Paralelno sa ovim procesom, Građanske inicijative su u saradnji sa ECNL-om radile na izradi lokalnog *Rapid Response* fonda koji će biti otvoren u sklopu projekta "Za snažnije građansko društvo".

Na osnovu prethodnog mapiranja, ECNL i GI su razvili kriterijume za pružanje podrške lokalnim OCD koji su osmišljeni tako da pokriju nedostatke identifikovane u trenutno raspoloživim grantovima, istovremeno osiguravajući jasnoću, pravičnost i transparentnost u dodeli grantova. Fond će biti otvoren početkom sledeće godine.

4. Strategija zaštite branitelja ljudskih prava

Građanske inicijative koordinišu konsultativni proces između OCD, medija i aktivista radi prikupljanja doprinosa za izradu Strategije za zaštitu branitelja ljudskih prava. Da bi se dobila sveobuhvatna procena potreba sektora, GI su obavile i terenske posete širom Srbije i prikupile komentare od neformalnih grupa, aktivista i manjih lokalnih OCD. Izveštaji sa poseta sa inputima dostavljaju se ekspertu odabranom za izradu Strategije. Pored toga, u Beogradu će tokom decembra biti održana tri konsultativna sastanka na kojem će se prikupiti stručni komentari OCD koje se bave pravnim položajem i zaštitom ljudskih prava.

Na osnovu prikupljenih komentara iz konsultativnog procesa, kao i desk istraživanja, GI će izraditi Draft strategije koja treba da bude predstavljena u februaru 2024. godine.

Jačanje inkluzivnih glasova žrtava, transformisanje narativa

U okviru Programa izgradnje kapaciteta, Građanske inicijative su takođe nastavile da se fokusiraju na podršku udruženjima porodica žrtava, kroz projekat "**Jačanje inkluzivnih glasova žrtava, transformisanje narativa**", koji je završen krajem jula 2023. godine.

1. Druga grant šema za udruženja žrtava

Nakon završetka prve grant šeme krajem oktobra 2022. godine, Građanske inicijative su otvorile još jednu rundu grantova za dodatnu podršku udruženjima žrtava, omogućavajući im da nastave svoje aktivnosti i prošire dosadašnje rezultate. Projekti su počeli u decembru i trajali su do kraja maja 2023. godine.

Neke od aktivnosti koje su udruženja žrtava sprovela u okviru druge grant šeme su proizvodnja podkasta, različite konferencije za medije, od kojih su neke organizovane u saradnji sa udruženjima žrtava sa Kosova, radionicu za mlade članove udruženja, štampanje i distribucija publikacija, obeležavanje značajnih

datuma, okrugli sto udruženja žrtava i medija u Beogradu i Prištini, objavljivanje knjige, kao i organizovanje izložbe posvećenje sećanju na nestale.

Kroz realizaciju ovih projekata, udruženja su značajno unapredila svoje kapacitete za realizaciju projekata. U ovom periodu uspešno su povećali vidljivost problematike nestalih u Srbiji, koja je nedovoljno zastupljena, i ojačali saradnju sa drugim grupama iz regiona. Pored toga, aktivno su radili na uključivanju mladih u svoje inicijative.

2. Izgradnja kapaciteta udruženja žrtava

Iako su udruženja žrtava prošla više treninga izgradnje kapaciteta u prvom delu implementacije projekta, s obzirom da je tokom trajanja projekata unutar jednog od udruženja formiran Odbor mladih, ukazala se potreba da se posebno posveti pažnja pružanju podrške mladim članovima udruženja. Zato je krajem juna organizovan trening pisanja projekata za oko 10 članova Odbora mladih u Nišu. Tokom ovog treninga, uspešno su razvili dve projektne ideje, koje planiraju da podnesu u bliskoj budućnosti. Ova inicijativa ne samo da će ojačati kontinuitet organizacije, već će i osnažiti mlađe generacije da aktivno doprinose dobrobiti svoje zajednice.

3. Grant šeme za udruženja mladih i za mlade

Poziv za dostavljanje predloga projekata za dodelu šeme omladinskim grupama pod nazivom „Mladi za mir“ objavljen je u aprilu 2023. godine i bio je namenjen grupama i organizacijama koje vode mladi, kao i grupama i organizacijama za mlade. Kako bi se osigurala geografska i etnička raznolikost, projektni komitet je, pored kvaliteta projekata, u obzir uzeo i to da udruženja budu iz različitih regiona, uključujući i one koje vode romske i albanske organizacije. Odabrano je pet projekata koji su realizovani u periodu maj-jul 2023. godine.

Odabrani su projekti sledećih organizacija: Udruženje Okular iz Čićevca, Unija srednjoškolaca Srbije iz Beograda, Udruženje Beyond iz Bujanovca, Udruženje Reforma iz Preševa i Udruženje Romani Asvin iz Kruševca.

Projekti udruženja mladih bili su fokusirani na borbu protiv predrasuda, govora mržnje i nacionalističkih narativa uz promovisanje mira, inkluzivnosti, razumevanja i multikulturalnih pristupa. Projektne aktivnosti koje su udruženja realizovala mogu se podeliti u tri kategorije: radionice/diskusije, studijske posete i medijske/umetničke produkcije. Svih pet projekata su uspešno ostvarili svoje ciljeve i doprineli pozitivnim poboljšanjima u svojim zajednicama kroz suprotstavljanje predrasudama, govoru mržnje i nacionalističkim narativima, istovremeno promovišući mir, inkluzivnost, razumevanje i multikulturalizam.

4. Regionalni sastanci udruženja žrtava

Drugi regionalni sastanak, održan u Prizrenu, na Kosovu, u maju 2023. godine, bio je usredsređen na usvajanje regionalnih principa tranzicione pravde. Uspeh sastanka je bio evidentan jer su svi učesnici imali

prilikom da daju povratne informacije o nacrtu verzije, koja je bila harmonizacija tri nacionalne verzije principa tranzicione pravde. Nakon usvajanja komentara učesnika i povratnih informacija, postignut je jednoglasan dogovor, a regionalni set principa tranzicione pravde je zvanično usvojen.

5. Izložba “Sve naše suze”

Nakon što je tokom 2022. godine izložba “Sve naše suze” najpre otvorena u Beogradu, a zatim i u Skoplju i u Prištini, u junu 2023. izložba je otvorena i u Savetu Evrope u Strazburu. Na otvaranju je govorila jedna od predstavnica udruženja žrtava iz Srbije, a izložba je bila otvorena do kraja juna 2023. godine.

Mladi i građansko vaspitanje

Program građanskog vaspitanja nastavio je sa svojim glavnim aktivnostima tokom izveštajnog perioda. GI su objavile 60 novinskih članaka na našoj veb stranici i društvenim mrežama (Instagram - 1271 pratilaca, Facebook - 5355 pratilaca), distribuirale 10 biltena (trenutno 906 primalaca), razvile i delile nastavne materijale i planove časova.

Uspešno je započet, a u septembru završen, projekat “**Teaching FOR Democracy**” češke ambasade za učenje o demokratskim kompetencijama. Najpre smo oformili projektni tim koji se sastojao iz eksperata za obrazovanje i mladih, koji su pripremili **4 video zapisa** koji su bili namenjeni korišćenju tokom treninga, ali i za korišćenje u nastavi. Dizajniran je koncept onlajn obuke nastavnika. Osoblje GI i stručnjaci za obrazovanje uspešno su radili zajedno na identifikovanju glavnih oblasti u nastavnom planu i programu građanskog vaspitanja koje su povezane sa konceptom kompetencija za demokratsku kulturu.

Započeta je **kampanja** na društvenim mrežama, koja je korišćena za promovisanje značaja kompetencija za demokratsku kulturu među nastavnicima, kako bi se obezbedilo da Priručnik i video zapise koristi veliki broj nastavnika GV širom Srbije. Tokom kampanje na društvenim mrežama promovisali smo i pozvali nastavnike da učestvuju u 3 jednodnevne obuke i tako formirali 3 grupe (od 35 nastavnika, od kojih je u proseku pohađalo 20 nastavnika).

Kreirana su **3 jednodnevna onlajn treninga** za nastavnike širom Srbije, a koncept obuke se sastojao od 5 sati kreativnih radionica, učenja o demokratskim kompetencijama i grupnih vežbi za kreiranje aktivnosti u odeljenju za časove Građanskog vaspitanja. Pored toga, obuka je uključivala obnavljanje prethodnog znanja o demokratiji, učenje kako da se koncept demokratije upozna sa različitim školskim uzrastima i upoznavanje sa 4D kompetencijama za demokratsku kulturu.

Zaokruživanje obuke podrazumevalo je da svaki učesnik obuke uradi domaći zadatak, koji je kasnije uključen u selekciju za nagrade. Izvršavanje domaćeg zadatka značilo je kreiranje kratke igre/aktivnosti i primera dobre prakse za časove GV. Nagrade su sadržače kancelarijski materijal, koji je nastavnicima i nastavnicama neophodan za realizaciju aktivnosti u učionici.

Nakon sva tri termina treninga, formiran je žiri koji je odlučio o kome je 6 učesnika predstavilo temu kompetencija za demokratsku kulturu na način razumljiv učenicima i stvorio najbolji primer dobre prakse za časove GV. Nakon izbora, nagrade su poslate na 6 adresa, sa uputstvom za primenu materijala i alata na samom početku nove školske godine. Pored toga, svaki učesnik obuke dobio je sertifikat o pohađanju obuke.

Održan je **završni događaj** na kom su nastavnici 6 najboljih priprema za časove, predstavili prisutnima način na koji su osmislili pripremu kao i plan njene realizacije u nastavi. Finalni događaj je služio i međusobnom ohrabivanju nastavnika građanskog vaspitanja pred sam početak nove školske godine, a ustanovljen je i novi i olakšan način komunikacije između nastavnika koji se ostvaruje putem Viber grupe.

Najvažniji proizvod "Teaching FOR Democracy" projekta, bio je **Priručnik** za nastavu građanskog vaspitanja. Online priručnik su dobili svi učesnici treninga, a zatim smo ga i promovisali na našim društvenim mrežama.

Pokrenuta je i **Viber grupu**, osmišljenu kao mesto komunikacije za sve nastavnike i nastavnice građanskog vaspitanja. Njena svrha je, pre svega, razmena materijala, alata i ideja za organizaciju i realizaciju nastave GV, ali će služiti i za međusobnu podršku, razmenu informacija i saradnju, kao i planiranje **mesečnih ZOOM sastanaka** za razgovor i pomoć oko aktuelnih izmena u obrazovnom sistemu.

3. PROGRAM ZA LOKALNE INICIJATIVE I MOBILIZACIJU

U ovoj godini, pored postojeća dva programa, Građanske inicijative razvile su novi program čiji je fokus rad „na terenu“ i mobilizacija građana i građanki da se što aktivnije uključe u lokalne politike i zajednice. Cilj ovog programa je pored aktivacije građanskog društva, da mapira potrebe novih i postojećih organizacija, mreža i posebno neformalnih grupa – grupa udruženih građana/ki, koristeći nove fleksibilnije pristupe. Evaluacija koju GI sprovode na programu jačanja kapaciteta pokazuje pojačanu potrebu za podrškom neformalnim i inicijativama koje imaju drugojačije potrebe u odnosu na poznato okruženje civilnog sektora. Neformalnih inicijativa, koje deluju lokalno i okupljaju građane i građanke u vezi sa rešavanjem pojedinačnog problema u zajednici, u poslednje tri godine sve je više, a one ujedno imaju i najveći potencijal za **stvaranje snažne veze sa bazom** koja je ključni preduslov za ostvarivanje željene društvene promene. GI su, kroz osmogodišnje iskustvo vođenja Resurs centra za OGD, kao i kroz projekat ACT - zajedno za aktivno građansko društvo, upoznate sa specifičnim potrebama ovih grupa koje se ogleđaju u administrativnoj, logističkoj i strateškoj podršci u sprovođenju njihovih zagovaračkih inicijativa i mobilizacije građana i građanki.

Nazvan Program za lokalne inicijative i mobilizaciju nastao je kao odgovor GI na suženi prostor za delovanje građanskog društva. U opresivnoj atmosferi u kojoj vladajuća koalicija konstantno podivala politička prava i građanske slobode, vršeci pritisak na nezavisne medije, političku opoziciju i organizacije građanskog društva, najvitalnija linija odbrane demokratije jesu **grupe udruženih građana i građanki (GUG)**, mahom neformalne grupe, okupljene radi odbrane građanskih prava povodom zajedničkog, konkretnog problema u lokalnoj zajednici (*single issue activist group*). Upravo ove

lokalne grupe udruženih građana i građanki (GUG) situaciono testiraju poštovanje vladavine prava i što je važnije, preuzimaju na sebe vođenje zagovaračkih inicijativa za veću participaciju u donošenju odluka, posebno na lokalnom nivou, kao i transparentnost u procesu donošenja odluka javnih uprava.

Ciljevi programa postavljeni su u pravcu stvaranja snažnijeg, održivijeg i dinamičnijeg građanskog društva kao i u pogledu povećane efikasnosti uticaja građana i građanki na promene kroz građansko društvo koje promoviraju dobro upravljanje: vladavina prava, transparentnost, raspoloživost, pravičnost, efikasnost i efektivnost, participacija, delotvornost i antikorupcija. S obzirom na to da postoji čvrsto uverenje da većina građana i građanki ne doživljava civilni sektor kao autentično mesto zalaganja za promene (usled nepovoljnog okruženja u kojem građanski sektor deluje), kroz podršku grupama udruženih građana i građanki (GUG) GI teže promeni ovog dominantnog stava odnosno **vraćanju poverenja građana i građanki u udruživanje i zajedničko delovanje**. Kroz ostvarenje ciljeva ovog programa utiče se na promenu negativne statistike koja se ogleda u tome da većina građana i građanki ne učestvuje u aktivnostima vezanim za donošenje odluka o njihovoj lokalnoj zajednici. Program prepoznaje probleme sa kojim se građanski sektor suočava u Srbiji, a jedan od važnih koraka za njihovo prevazilaženje jeste **osnaživanje i podizanje kapaciteta neformalnih grupa udruženih građana i građanki**, koja su, u prethodne tri godine, pokazale najveći potencijal za mobilisanje građana i građanki u svojim lokalnim zajednicama, a time i za širu društvenu promenu.

Primarna aktivnost ovog programa jeste vođenje mape inicijativa koja sadrži evidenciju okruženja i potreba svake pojedinačne inicijative. U 2023. godine GI su izradile **metodologiju za mapiranje i praćenje rada ovih inicijativa**. U tu svrhu „tim za teren“ kako se kolokvijalno u GI naziva, **mapirao je blizu 200 inicijativa, uradio blizu 50 ulaznih intervjua i 30 dubinskih intervjua**.

Projektne aktivnosti koje sprovodi ovaj program organizovane su u nekoliko celina:

Mapiranje – ulazni intervjui za GUG kao i mentorska podrška za 7 GUG podržani su kroz projekat „Od margine ka centru“ koji se finansira kroz podršku projekta Smart Balkans (Ambasada Norveške preko regionalnih organizacija). Kroz ovaj projekat GI mentorski osnažuju sledećih 7 GUG: *I mi se pitamo* (neformalna grupa srednjoškolaca), *Vesta* (neformalna ženska grupa iz Čičevca), *Viktorija* (neformalna ženska grupa iz Kostolca), *Moj Bač* (neformalna grupa iz Bača), Eko blok (neformalna mreža ekoloških udruženja), *Telep* (neformalna grupa iz Novog Sada) i *Inicijativa za osnivanje dnevnih boravaka za decu sa problemima u ponašanju* (neformalna grupa iz Beograda). Mentorski program za ovih 7 GUG traje šest meseci i oslanja se na *tailor made* pristup svakoj grupi. Mentorska podrška i treninzi su dizajnirani tako da ciljano pomognu realizaciju njihovih lokalnih zagovaračkih inicijativa.

Mehanizam povezivanja i podrška prilikom pronalaženja i apliciranja za dostupne urgentne fondove – ovaj mehanizam kreiran je i realizuje se kroz projekat „Za snažnije građansko društvo“ koji finansira USAID. Kroz ovu aktivnost GI pružaju asistenciju različitim organizacijama, grupama i mrežama da pronađu urgentni fond koji bi mogao da odgovori na njihove potrebe kao i da na adekvatan način podnesu aplikaciju. U 2023. godini GI su na ovaj način pomogle neformalnoj grupi *Gnezdo* uz Kruševca u obezbeđivanju sredstava za bezbednosni video nadzor, usled napada na njihov društveni centar. Pored toga, GI su ovoj grupi pružile i pravnu podršku u krivičnom postupku koji su aktivisti/kinje ove grupe

pokrenule. Pored ove grupe, GI su ovu vrstu asistencije pružile i organizacijama *Novi optimizam*, *Atina* i *Čini dobro*.

Ispitivanje potreba branitelja i braniteljki ljudskih prava o tome kakva je strategija za zaštitu branitelja i braniteljki ljudskih prava u Srbiji potrebna – U okviru ove aktivnosti koja je takođe podržana kroz projekat „Za snažnije građansko društvo“ koji finansira USAID, GI rade na izradi predloga Strategije za zaštitu branitelja i braniteljki ljudskih prava koja treba da prepozna ranjiv položaj ove grupe i predloži mere za njihovu zaštitu kroz stratešku politiku na nacionalnom nivou. U 2023. godini GI su uradile 30 dubinskih intervjua sa braniteljima i braniteljicama ljudskih prava iz različitih krajeva Srbije.

Praćenje i podržavanje postojećih i udruživanje grupa i organizacija u nove formalne ili neformalne mreže i koalicije – Većina ovih aktivnosti podržana je kroz ACT projekat. I u toku 2023. GI su intenzivno radile sa **Pokretom za mentalno zdravlje**. Osim što su podržale održavanje drugog po redu Festivala za mentalno zdravlje, aktivno su učestvovalе u koordinaciji Pokreta u pogledu zagovaranja preporuka prošlogodišnjeg izveštaja iz senke o ispunjenosti mera Akcionog plana Programa za zaštitu mentalnog zdravlja od 2019. do 2026. Pored ovih redovnih aktivnosti Pokreta za mentalno zdravlje sprovedena je i hitna zagovaračka inicijativa povodom dehumanizujućih izmena Zakona o dopunama zakona o zaštiti lica sa mentalnim smetnjama kojim se čini presedan u zakonodavnoj praksi i dodatno ugrožavaju prava sve dece, adolescenata i odraslih osoba sa mentalnim smetnjama, a čija prava bi Zakon trebalo da štiti. Tom prilikom GI su pratile i podržale izradu Primedbi i komentara na Nacrt zakona o dopunama zakona o zaštiti lica sa mentalnim smetnjama. Pored Pokreta za mentalno zdravlje, GI su podržavale i pratile rad **Koalicije za pravedno nasleđivanje** kojom koordiniše ŽUKO – udruženje žena Kolubarskog okruga. Konkretno, GI su učestvovalе u sastavljanju dopisa za Komoru notara u kojem se nalaze preporuke za postupanje prilikom prenosa i „odricanja“ imovine žena. I ove, druge godine za redom, GI su logistički pomogle **Pokretu pravo na život MERI** u zagovaranju za zakon o hitnoj pomoći kao i **organizovanju Osmomartovskog marša** u kojem je učestvovalo preko 100 ženskim i drugih organizacija kao i na desetine pojedinki i pojedinaca. Osmomartovski marš je ove godine uključio i žene iz radničkih sindikata i bio najbrojniji marš do sada. Pored ovih aktivnosti, GI su i u ovoj godini pratile rad formalnih i neformalnih **ekoloških udruženja i mreža**, učestvovalе na brojnim okupljanjima i protestima širom Srbije.

GOTV kampanja

Srbija se i ove godine našla pred raspisanim lokalnim i republičkim izborima. Kao i ranijih izbora GI su pokrenule GOTV kampanju u civilnom društvu. Ovogodišnja kampanja pred izbore zakazane za 17. decembar staje pod krovni slogan „Dokle više?“. Ona uključuje nekoliko ciljnih grupa odnosno stubova: organizacije građanskog društva, javne ličnosti, političke partije i mediji. Kampanja je u trenutku pisanja ovog izveštaja u toku, i o njenim rezultatim i detaljnim aktivnostima biće izvešteno u narednom godišnjem izveštaju GI.

4. Interno unapređenje kvaliteta rada Građanskih inicijativa

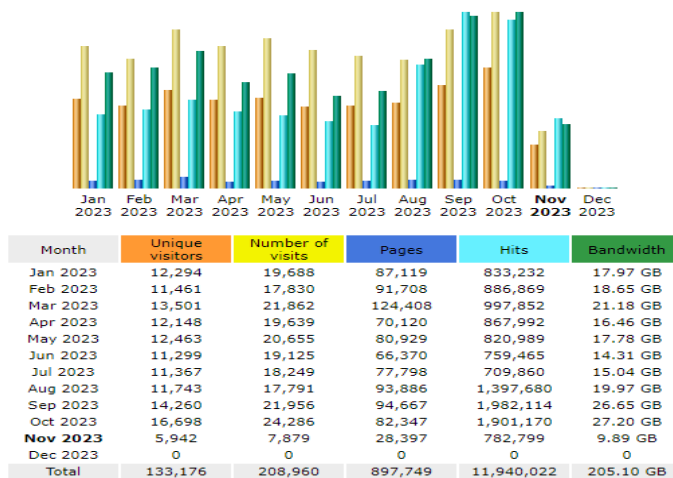
Tim GI nastavio je da radi na svom organizacionom razvoju, unapređenju i razvijanju/ažuriranju internih procedura. Mentorska podrška organizacionom razvoju GI i veoma intenzivan i posvećen rad menadžmenta i zaposlenih u GI rezultirali su značajnim poboljšanjima u organizacionoj strukturi i finansijsko-administrativnim promenama: uspostavljen je novi tim koji će se fokusirati na „terenski rad“, povećavajući domet i uticaj GI u manjim, lokalnim zajednicama; kada je reč o Strateškom okviru rada GI fokus je bio na jasnom razgraničava različitih programa, njihovom međusbnom uticaju i oblastima za saradnju; re-definisani su opisi poslova po pozicijama kako bi se omogućila adekvatnija podela odgovornosti među članovima tima; finansijska i administrativna odeljenja su razdvojena, čime je povećana organizaciona efikasnost; interna pravila i procedure su ažurirane, procedure nabavke su ažurirane u skladu sa zahtevima različitih donatora.

5. Web Analitika i PR

Web-sajtovi (od januara do novembra 2023)

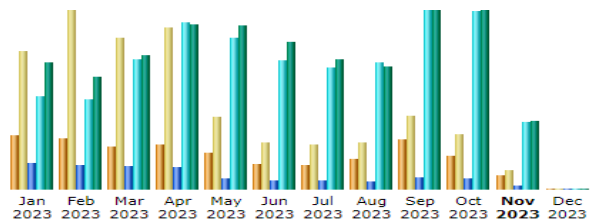
www.gradjanske.org

Broj jedinstvenih posetilaca: 133.176

www.rc.gradjanske.org

Broj jedinstvenih posetilaca: 77.590

Month	Unique visitors	Number of visits	Pages	Hits	Bandwidth
Jan 2023	10,257	26,558	147,434	535,591	11.58 GB
Feb 2023	9,667	35,496	137,811	515,205	10.26 GB
Mar 2023	8,096	29,058	134,278	745,598	12.22 GB
Apr 2023	8,626	31,098	128,633	958,644	15.04 GB
May 2023	7,083	13,954	59,792	867,742	14.95 GB
Jun 2023	4,823	8,918	49,137	737,362	13.52 GB
Jul 2023	4,609	8,666	47,817	697,995	11.92 GB
Aug 2023	5,845	8,952	42,595	728,197	11.25 GB
Sep 2023	9,566	14,094	68,045	1,059,662	16.90 GB
Oct 2023	6,362	10,552	59,999	1,022,360	16.35 GB
Nov 2023	2,656	3,745	20,132	388,315	6.26 GB
Dec 2023	0	0	0	0	0
Total	77,590	191,091	895,673	8,256,671	140.25 GB

www.vodic.gradjsnke.org

Broj jedinstvenih posetilaca:100.286

Month	Unique visitors	Number of visits	Pages	Hits	Bandwidth
Jan 2023	10,513	19,656	68,925	2,000,143	36.20 GB
Feb 2023	10,328	20,327	77,019	1,996,787	35.77 GB
Mar 2023	11,370	20,965	79,986	2,215,568	37.78 GB
Apr 2023	9,333	19,498	69,516	1,670,845	28.40 GB
May 2023	9,497	17,952	61,763	1,701,196	31.37 GB
Jun 2023	9,043	19,525	59,657	1,537,458	26.66 GB
Jul 2023	8,777	16,664	62,422	1,593,097	27.05 GB
Aug 2023	8,879	16,409	75,842	1,405,959	22.44 GB
Sep 2023	12,382	20,658	95,196	1,242,657	14.42 GB
Oct 2023	8,568	15,522	106,710	1,285,975	16.39 GB
Nov 2023	1,596	2,255	29,388	267,728	3.24 GB
Dec 2023	0	0	0	0	0
Total	100,286	189,431	786,424	16,917,413	279.72 GB

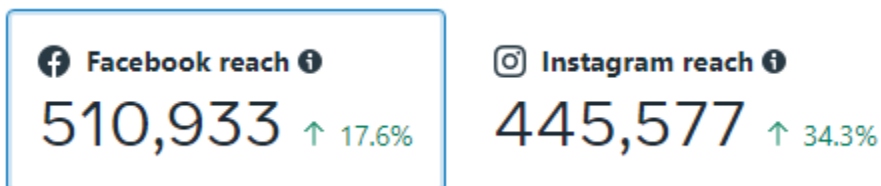
Društvene mreže

GI se fokusiraju na tri društvene mreže za interakciju sa publikom: Facebook, Twitter i Instagram.

U ovom trenutku, broj pratilaca GI je sledeći:

1. Facebook: **12.640** pratilaca
2. Instagram: **3.464** pratilaca
3. Twitter: **11.712** pratilaca

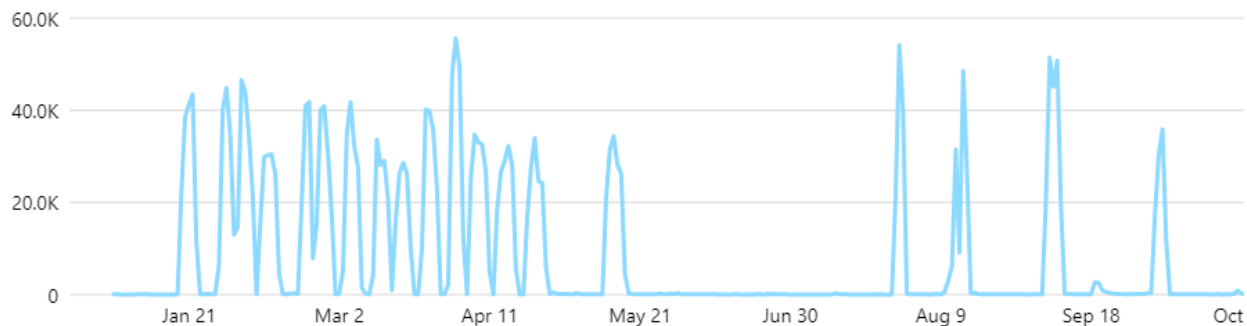
Od 1. januara do 1. novembra 2023. godine, doseg Facebook stranice iznosio je **510.933 korisnika**, dok je doseg Instagram naloga u istom vremenskom periodu bio **445.577**.

Pored toga, nastavljeno je sa emitovanjem podkasta “Van centra”, koji je u međuvremenu preimenovan u podkast “Tačka ključanja”. Zbirno od januara do novembra 2023. godine, emitovano je 27 epizoda. Podkast se emituje na Jutjub kanalu i Fejsbuk stranici “Tačka ključanja” (ex “Van centra”). Trenutno, Fejsbuk stranica ima **2.501 pratilaca**, dok je ukupan doseg stranice u posmatranom vremenskom okviru iznosio **630.091**.

Facebook reach ⓘ

630,091 ↑ 27.8%

MEDIJSKA POKRIVENOST

U posmatranom periodu zabeleženo je **919** pres kliping priloga (štampani mediji 30, elektronskii 18, onlajn mediji 871). Prisustvo GI u medijima je ostvareno kroz brojna saopštenja za javnost koja su GI slale samostalno i zajedno sa drugim organizacijama, kroz konferencije za štampu i različite događaje koje su GI organizovale ili suorganizovale, kao i intervjuje za medije predstavnika GI o aktuelnim društveno-političkim temama.